

Nr 291.

Av herr **Moberger**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande av de i regeringsformen uppställda hinder mot kvinnors beklädande av statstjänst.

Den författningsreform, som vad beträffar kommunalförvaltningen slutgiltigt och vad beträffar grundlagarna principiellt genomfördes vid förra årets urtima riksdag, gav den svenska kvinnan full medborgarrätt i eget land. Kvinnan kommer i vårt land hädanefter att stå såsom fullt likaberättigad med mannen, i fråga om rätt och ansvar vid avgörandet av kommunens och statens angelägenheter.

Om, såsom väl är att förmoda, lagberedningens förslag till ny giftermålsbalk inom kort i huvudsak blir av statsmakterna antaget, erhåller kvinnan även inom äktenskapet en med mannen fullt jämbördig ställning.

Samhället är således redo att fullt ut giva kvinnan vad henne tillkommer som medborgare och maka. Det sker därigenom, att mannen, som hittills ordnat samhället sådant han ville hava det och till sin fördel, ej längre i nämnda avseenden begär för sin räkning någon förmanställning utan ger kvinnan samma rätt, som han fordrar för sig själv.

Ett område återstår, där denna likställighet ännu ej är erkänd: rätten att bekläda statsämbeten. Utvecklingen går dock även här oemotståndligt i samma riktning som i fråga om kvinnans ställning som medborgare och maka, nämligen hän mot likställighet mellan de båda könen. Under de senare årtiondena ha allt flera verksamhetsområden öppnats för kvinnan. Ett vittnesbörd bland andra om denna utveckling är 1909 års grundlagsändring, varigenom § 28 i regeringsformen formulerades så, att grundlagsenlig möjlighet bereddes kvinnan att bekläda lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läraretjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt läkarebefattningar. Denna grundlagsändring har sedan delvis omsatts i verkligheten genom den utvidgade rätt till

befattningar vid statens läroanstalter, som förra årets lagtima riksdag tillerkände kvinnan.

Ännu återstå emellertid flera grupper av statstjänster, vilkas besättande med kvinnor är grundlagsenligt omöjligt med nuvarande lydelse av § 28 och vissa andra bestämmelser i regeringsformen. Dock har kvinnan redan på många områden visat sin kompetens för statstjänst. Särskilt har den gångna krigstiden såväl i vårt land som framförallt i de krigförande länderna visat kvinnans användbarhet för att inte säga oumbärlighet vid statsfunktionernas uppehållande. Helt säkert ligger framtidslinjen här liksom i fråga om medborgarrätten att söka i kvinnans principiella likställighet med mannen. Det torde ej kunna dragas i tvivelsmål, att hon med röstsedelns tillhjälp förr eller senare kommer att tillkämpa sig den rätten, men det är mannen värdigare att, då han nu avträder från sin privilegierade ställning som medborgare, erkänna kvinnans rätt till likställighet med avseende å ämbeten. Det kan ej vara för samhället hälsosamt, att härom upptages en kamp mellan könen. Mannens nederlag i den striden måste på förhand vara givet, då han ej kan åberopa några allmängiltiga rättsgrunder för sin självskapade förmånsställning. Grundlagens stadgande om »förtjänst och skicklighet» såsom enda befordringsgrund bör härvid vara normerande. Det betyder, att ej kvinnans egenskap av kvinna utan endast hennes kompetens skall vara det avgörande vid bestämmandet av hennes tillträde till statstjänster. Hon bör således *i princip* ha samma rätt till fri och öppen tävlan om statstjänster som mannen, och denna princip bör erkännas i regeringsformen. Den praktiska tillämpningen av principen får sedan överlämnas åt speciallagstiftningen.

En dylik princip synes betingad ej blott av kvinnans utan även av statens intresse. Det klagas i denna tid mycket över flykten ur statstjänsten och över svårigheten att få vissa statstjänster besatta med kvalificerat folk. Vad är då naturligare än att öppna tillträdet till statens tjänster i vidsträcktare mån även för kvinnor? Därigenom kan staten få det ökade behovet av statstjänare fyllt och får även på grund av den större tillgången på sökande tillfälle till bättre urval vid tjänsternas besättande.

Det måste anses oegentligt, att staten lämnar kvinnan tillfälle att förvärva samma teoretiska kompetens för statsämbeten som mannen, men sedan förvägrar henne att draga samma frukter av sin utbildning som denne.

Till vilka konsekvenser den nuvarande anordningen leder, visade sig vid 1918 års lagtima riksdag, då det befanns grundlagsenligt omöj-

ligt att i överledningen för de då beslutade praktiska ungdomsskolorna insätta en ordinarie kvinnlig ledamot som representant för undervisningen i husligt arbete, ehuru ingen torde velat bestrida lämpligheten av en sådan anordning i och för sig.

Ett fullföljande av 1909 års reform med avseende på kvinnans rätt till statstjänst torde sålunda böra erkännas vara av förhållandena påkallat. Sådant tidsläget nu är, måste en förändring av § 28 i regeringsformen anses höra till de förändringar, som äro »högst nödiga eller nyttiga». Det naturliga synes vara att ur denna paragraf borttaga alla inskränknings- och begränsningar i kvinnans rätt till statstjänst och överlämna det närmare reglerandet av dessa förhållanden åt speciallagstiftningen. Att kvinnan ej kan komma ifråga t. ex. för rent militära befattningar, torde ligga i sakens natur och vara så självklart, att något stadgande därom ej behöves intagas i grundlagen, lika litet som det behöves grundlagsskydd för att hindra männen att intaga sådana platser i samhällslivet, som lämpligen förbehållas kvinnorna.

Att åtminstone *principiellt* medgiva kvinnan rätt till befattningar inom den administrativa och judiciella förvaltningen torde numera på de flesta håll ej möta något större motstånd. Något annorlunda ligger saken beträffande de kyrkliga befattningarna, de teologiska läraretjänsterna vid universiteten och de prästerliga tjänsterna, varför dessa torde böra behandlas något mera ingående.

Vad de teologiska läraretjänsterna beträffar, synes ingen anledning förefinnas att utesluta kvinnan från dem, om hon annars besitter erforderlig vetenskaplig kompetens, såvida de befrias från därmed förenade prebenden, eller kvinnan får rätt att bekläda prästerligt ämbete. De teologiska läraretjänster, som ej äro av prebendenatur, borde hon redan nu få bekläda, om hon visar sig kompetent för dem.

Beträffande prästämbetet synes ingen bärande anledning förefinnas att utesluta kvinnan från detsamma. Hon torde tvärtom för detta i många fall besitta mycket goda kvalifikationer. I allmänhet synes det religiösa anlaget vara mera utvecklat hos kvinnan än hos mannen. Våra gudstjänsters besökare utgöras till sitt vida övervägande flertal av kvinnor. Den religiösa värmen och innerligheten har alltid mest förefunnits hos kvinnorna. Hela det religiösa livet hos vårt folk uppbäres nog till större delen av kvinnorna. Det kan då ej vara riktigt att utesluta kvinnan från utövandet av prästens religiösa funktioner, om hon annars skaffat sig den utbildning, som staten kräver för prästämbetets utövare. För vissa prästerliga tjänster, såsom inom den kyrkliga ungdomsrörelsen, den sociala verksamheten och fängelseväsendet torde kvinnan många

gångar få anses mera skickad än mannen. Det är då misshushållning med andlig kraft att ej taga hennes tjänst i anspråk.

Även den rådande prästbristen motiverar till fullo prästbanans öppnande för kvinnan. Prästbristen är ju sedan länge inom åtskilliga stift både kronisk och svårartad. Det lär finnas exempel på att en präst förordnats uppehålla pastoralvården i en församling, till vars pastors-expedition det varit över tjugo mil från hans egen församlings kyrka. För att i någon mån bota den överhängande prästbristen har man i stor utsträckning nödgats slå in på dispensvägen. Bättre synes vara att öppna tillträdet till prästämbetet för kvinnor, då man helt säkert ej längre skall behöva klaga över brist på vederbörligen examinerade präster.

Häremot kan invändas, att folkmeningen inom församlingarna skulle stöta sig på kvinnliga präster. Otvivelaktigt ligger det något berättigat i denna invändning, även om dess betydelse ej får överskattas. Därför måste sådana anordningar träffas, att man ej tvingar en kvinnlig präst på en församling, där det är känt, att man ej önskar en sådan. Det torde ej heller vara svårt att undvika. Beträffande ordinarie tjänster ha ju församlingarna i allmänhet valrätt och i fråga om missiverade präster lära nog domkapitlen tillse, att nödig varsamhet iakttages. För övrigt torde allmänna opinionen på de flesta håll ganska lätt acceptera kvinnan som präst. Det visar erfarenheten inom vissa frikyrkliga samfund. Även från statskyrkans predikstolar har det ju någon gång hänt, att man kunnat få höra religiösa föredrag, t. ex. missionsföredrag, av kvinnor, utan att någon stött sig därpå. Men kan kvinnan predika eller hålla religiösa föredrag, lär hon också med samma fördel kunna utöva andra religiösa förrättningar. I fråga om enskild själavård torde hon i många fall lämpa sig minst lika bra som mannen.

Beträffande prästens representativa förrättningar, såsom kyrko- och skolrådsordförande, kyrkostämmans ordförande m. m., torde särskilda bestämmelser böra träffas. Men härpå är ej anledning att nu närmare ingå. Här är nämligen endast fråga om att undanröja de hinder, som gällande grundlag lägger för kvinnan att bli präst inom svenska statskyrkan. Under vilka närmare villkor rätten härtill sedan skall förverkligas, blir en senare fråga, varom enligt gällande lag även kyrkomötet äger bestämma. Det bör vara garanti nog.

Vad som nu bör göras är, såsom skedde i mindre omfattning 1909, att borttaga ur grundlagen de bestämmelser, som ge kvinnan en särställning i förhållande till mannen i fråga om tillträdet till statstjänster, däri även inräknade teologiska lärarebefattningar vid universiteten och

prästtjänster. Oberoende av huru dessa förhållanden sedan av lagstiftarne närmare utformas, borde man dock kunna enas om, att något behov av att i grundlagen fastslå en missgynnad ställning för kvinnan med hänsyn till statstjänster ej föreligger. Någon fara i en grundlagsändring härutinnan kan ej gärna tänkas. Den torde tvärtom få anses påkallad såsom en förr eller senare ofrånkomlig konsekvens av författningsreformen och hela tidsutvecklingen. Frågan om kvinnans användning i statstjänst bör få avgöras i varje särskilt fall enligt föreliggande omständigheter utan några av grundlagen i förväg lagda hinder. Grundlagen bör tvärtom principiellt lämna samma rätt åt man och kvinna att bekläda statstjänster. De bestämmelser i regeringsformen, som utesluta kvinnan från vissa statstjänster, böra därför borttagas.

Det torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att utarbета och för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i regeringsformen, som nödvändiggöras av ovanstående önskemåls genomförande.

På grund av det ovan anförda får jag därför hemställa,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av regeringsformen, att de hinder denna grundlag uppställer för kvinnor att bekläda statstjänster måtte undanröjas; samt

att därvid särskilt måtte iakttagas, att intet grundlagsenligt hinder längre måtte kvarstå för svensk kvinna, som bekänner den rena evangeliska läran, att bekläda prästämbete inom svenska kyrkan eller teologisk lärare-tjänst vid universiteten.

Stockholm den 31 januari 1919.

E. Moberger.

